

BESTEMMARORD	2
Egedomsord	3
Peikeord.....	8
Mengdeord.....	11

BESTEMMARORD

Bestemmarorda fortel meir om substantivet.

Orda kan fortelje **kven som eig** det vi snakkar om:
stolen **vår**, gutane **mine**

Orda kan **peike på** noko eller nokon spesiell i teksta:
det huset (ikkje det andre!)

Orda kan fortelje **talet** eller **mengda** på substantiv:
sju hus, **mange** jenter

Vi har tre grupper av bestemmarord:

Eigedomsord	Peikeord	Mengdeord
stolen min	den stolen	fire stolar
jenta di	denne jenta	mange jenter
huset vårt	dette huset	få hus

1

Lag tre setningar der du bruker eigedomsord.

Lag tre setningar der du bruker peikeord.

Lag tre setningar der du bruker mengdeord.

Eigedomsord

Eit eigedomsord fortel kven som **har** eller **eig** noko.

Det fortel **kven** denne tingen, staden eller personen høyrer til.

Vi ser at kvart personlege pronomen (sjå Pronomen, s. 2) har sitt eigedomsord.

Eintal	Hokjønn	Hankjønn	Inkjekjønn	Fleirtal
1. person	mora mi	faren min	barnet mitt	systrene mine
2. person	mora di	faren din	barnet ditt	systrene dine
3. person	mora hennar	faren hennar	barnet hennar	systrene hennar
	mora hans	faren hans	barnet hans	systrene hans

Vi ser at i 1. og 2. person eintal blir eigedomsorda **mi** og **di** bøygd i kjønn og tal.

Men i 3. person eintal er eigedomsorda **hennar** og **hans** det same i alle kjønn og tal.

Fleirtal	Hokjønn	Hankjønn	Inkjekjønn	Fleirtal
1. person	mora vår	faren vår	barnet vårt	systrene våre
2. person	mora dykkar	faren dykkar	barnet dykkar	systrene dykkar
3. person	mora deira	faren deira	barnet deira	systrene deira

Vi ser at i 1. person blir eigedomsordet **vår** bøygd i kjønn og tal.

Men i 2. og 3. person fleirtal er eigedomsorda **dykkar** og **deira** dei same i alle kjønn og tal.

2

Set inn *mi, min, mitt* eller *mine*.

Det er pennalet _____ som ligg på pulten. Såg du pengane _____ som låg i veska _____? Foreldra _____ er innflyttarar. Faren _____ er frå Oslo, og mora _____ er frå Bergen. Elisa er syskenbarnet _____. Ho bur i Trondheim. Dei andre syskenbarna _____ bur her.

Set inn *di, din, ditt* eller *dine*.

Har du hugsa matpakken _____? Bøkene _____ ligg på stovebordet, og jakka _____ på golvet! Det er _____ ansvar å kome på skulen til rett tid. Læraren _____ blir nok både sint og irritert viss du er for sein. Venene _____ ventar på deg utanfor huset _____. Har du hugsa tekstboka _____? Skund deg!

Set inn vår, vårt eller våre.

Det nye huset _____ er fint. Alle møblane _____ er på plass, og bilen _____ står i garasjen. Stova _____ er måla kvit, soveromma _____ er blå, og det store kjøkkenet _____ er gult.

Eigedomsordet kjem vanlegvis **etter** substantivet det fortel om.
Då må substantivet ha **bestemt form**:

Vi ryddar huset **vårt**.
Eg snakka med systrene **mine**.
Har du ringt mora **di**?

Nokre gonger vil vi leggje ekstra trykk på eigedomsordet.
Då kjem eigedomsordet **framfor** substantivet, og substantivet får ubestemt form:

Det er **vårt hus** vi ryddar, ikkje **ditt**!
Det var **mine** systrer eg møtte, ikkje **deira**.
Det er **mi mor** eg har ringt, ikkje **di**.

3

Skriv setningar der eigedomsorda kjem etter substantiva. Bruk uttrykka til venstre.

vårt barn **Barnet vårt heiter Leo.**

mi syster _____

våre vener _____

deira bilar _____

mine interesser _____

ditt selskap _____

dykkar nabo _____

hans heimland _____

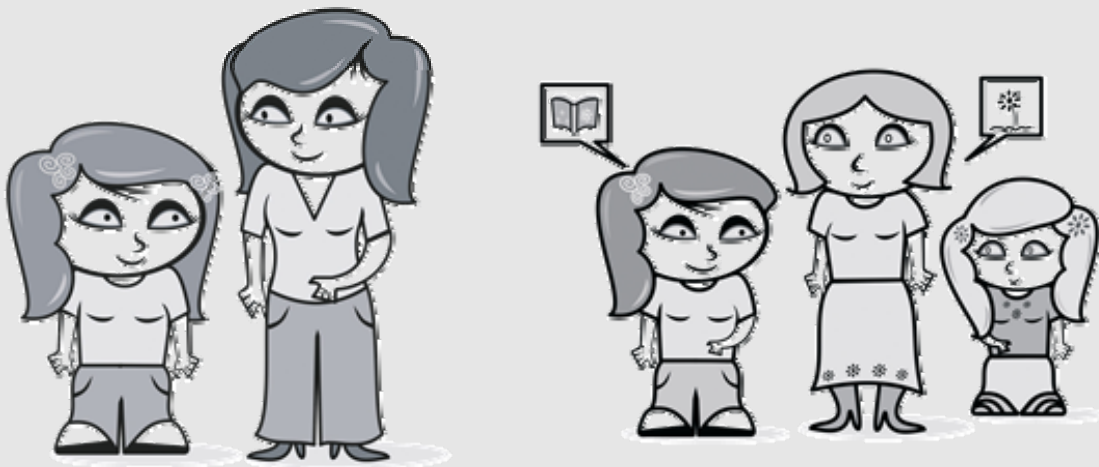
hennar bil _____

min mann _____

vår familie _____

Refleksive eigeomsord

Vi bruker dei refleksive eigeomsorda når han/ho som eig objektet, eller han/ho som objektet høyrer til, er den same som subjektet i setninga. Då viser subjektet og eigeomsordet i objektet til same person.

Luisa snakkar med mora **si**.
(Det er **Luisas** mor.)

Luisa snakkar med mora **hennar**.
(Det er mora til ei veninne.)

	Eintal			Fleirtal
	hokjønn	hankjønn	inkjekjønn	
3. person	mora si	faren sin	barnet sitt	systemene sine

Merk! Som vi ser over, gjeld dette berre 3. person, eintal og fleirtal.

Carmen møter faren **sin**. Det er **Carmens** far.

Men: **Carmen** møter faren **hans**. Det kan vere faren til ein ven.

Leo og Luisa henta tantene **sine**. Det er **Leo og Luisas** tanter.

Men: **Leo og Luisa** henta tantene **deira**. Det kan vere tantene til Irina og Yuri.

Merk! Si, sin, sitt og sine kan aldri stå som del av **subjektet**:

Leo vil snakke med **mora si**, men **mora hans** er ikkje heime. (mora hans = subjekt)

4**Set inn *sin, si, sitt* eller *sine*.**

Maria er seint ute og må skunde seg på jobb. Ho tek på seg kledda _____ i ein fart, et maten _____, pussar tennene _____, finn veska _____ og låser til slutt døra til huset _____. Barna til Maria har allereie gått til skulen _____. Dei åt frukosten _____ og smurde matpakkane _____ før dei gikk. Dei treng ikkje å låse huset _____, for det gjer Maria. Maria køyrer bilen _____ til arbeidsplassen _____. Ho er glad i arbeidet _____ og vil ikkje kome for seint. Når ho kjem fram, ser ho kollegaene _____ på veg inn døra. Ho finn veska _____ og papira _____ og skundar seg etter.

5**Set strek under eigedomsorda.**

I kveld har eg bestemt meg for å gå på kino saman med broren min og to av venene mine. Broren min er to år yngre enn meg, og venene mine er like gamle som meg. Den eine venen min kjem frå Iran, den andre venen min er norsk. Foreldra mine er ikkje heime i kveld, men tanta mi kjem innom for å sjå korleis vi har det. Eg bruker å besøkje tanta mi og onkelen min nokså ofte. Dei bur i nabobygda, og bestefaren min og bestemora mi bur ikkje så langt frå dei. Eg vil besøkje alle slektningane mine der seinare i veka.

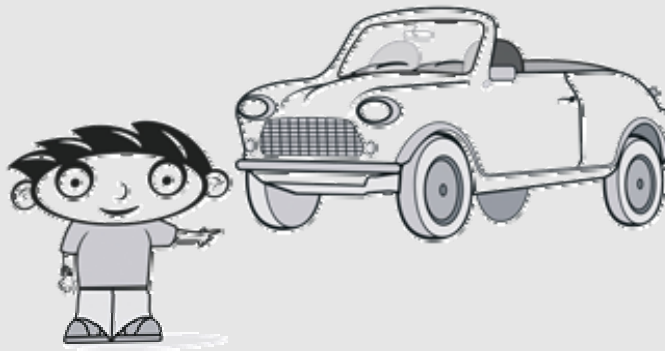
Fortel det same om Per.

I kveld har Per bestemt seg _____

urolege for borna _____, særleg for jenta _____ som har høg feber. Legen lover både Kari og Carmen at barna _____ snart skal bli friske. Han kan nok arbeidet _____, tenkjer Carmen.

Peikeord

Vi kan bruke peikeord når vi peiker på noko. Peikeorda kan stå til eit substantiv eller dei kan stå aleine:

Sjå på **den bilen!** **Den** var fin!

Vi bøyer peikeorda i kjønn og tal:

Hokjønn	Hankjønn	Inkjekjønn	Fleirtal
den	den	det	dei
denne	denne	dette	desse

Denne, dette og **desse** bruker vi når vi snakkar om noko som er nær oss.
Den, det og **dei** bruker vi når vi snakkar om noko som er lenger borte i tid eller avstand:

Tek du **den** boka **der**, så tek eg **denne** boka **her**.
Det huset vi leigde i fjor, var mykje meir praktisk enn **dette** huset.
Desse epla på bordet ser betre ut enn **dei** som ligg i skapet på kjøkkenet.
Denne sommaren har vore mykje finare enn **den** i fjor.

7

Set inn *den, det* eller *dei* i staden for substantiva.

- måleri Så vakkert _____ er!
 sykkelen Å nei, sjå _____, heilt øydelagd!
 boka _____ var dyr, 300 kroner!
 fjella Har du sett så høge fjell før? _____ er dei høgste eg har sett!

8

Set inn *denne, dette* eller *desse* i staden for substantiva.

- restaurant Skal vi ete på _____ i dag?
 restaurantane _____ som ligg her på andre sida av gata, er så dyre.
 skjørtet _____ var kjempefint og billig.
 skjørta _____ andre var både dyre og umoderne.
 lua Her var det mange luer. Skal eg ta på meg _____?
 luene _____ ser ikkje så varme og gode ut!

9

Set inn *denne, dette* eller *desse* før substantiva i setningane under.

- Kva meiner du med _____ spørsmålet?
 I _____ byen er det vanskeleg å finne eit billig hus!
 _____ eplet smakte ikkje godt!
 Tusen takk! _____ blomane var vakre.
 Så flink kokk du er! _____ maten smakte godt.
 Å nei! Eit hò! Og _____ jakka som var så dyr!
 _____ druene smakte mykje betre enn dei vi kjøpte i går!
 Endeleg! _____ oppgåva veit eg svaret på!

10

Set inn *den, det, dei, denne, dette* eller *desse* som i eksemplet.

Vi kan ta *desse* stolane, men ikkje *dei* der borte.

Eg vil kjøpe _____ boka, men ikkje _____ der borte.

Eg vil ha _____ epla, men ikkje _____ der borte.

Eg kjenner _____ flyktningane, men ikkje _____ som går der.
 Han bur i _____ huset, ikkje i _____ der borte.
 Vi kan låne _____ maskinene, men ikkje _____ der borte.
 _____ klokka går rett, men ikkje _____ som heng på veggen der.

Begge (to) og begge delar

Begge (to) bruker vi når vi snakkar om **to** personar eller **to konkrete** ting i bestemt form eintal:

Kjenner du Luisa og Leo? Ja, eg kjenner **begge (to)**.
Begge husa er gule.

Begge delar bruker vi ved **uteljelege substantiv, generelle omgrep** eller ved **handlingar**:

Liker du kaffi eller te? Eg liker **begge delar**.
 Vil du ha sjokolade eller kake? Eg vil ha **begge delar**.
 Snakkar du spansk eller norsk? Eg snakkar **begge delar**.

11

Lag setningar der du set inn *begge to* eller *begge delar*.

Vil du ha mjølk eller kakao? _____
 Snakkar du arabisk eller kurdisk? _____
 Vil du ha det grønne eplet eller det raude eplet? _____
 Liker du fotball eller handball? _____
 Er det Luisa eller Leo som kjem? _____

Både – og

Både må alltid ha bindeordet **og** saman med seg.
 Vi bruker **både – og** når vi snakkar om to eller fleire ting eller personar:

Både Leo **og** Luisa gjekk tidleg heim.
Både matematikk, norsk, engelsk **og** kroppsøving er vanlege fag i grunnskulen.

12

Set inn både eller begge.

Carmen kjøpte _____ jakkene.

Ho kjøpte _____ sommarjakka og vinterjakka.

Elevane må skrive ferdig _____ stilane til i morgon.

Elevane fekk fri frå skulen. _____ lærarane var sjuke.

_____ norsklæraren og engelsklæraren var sjuke.

_____ brørne mine er eldre enn meg.

Mengdeord

Mengdeord kan fortelje om kor mange ting ein har:

Eg har **femti** bøker, **sytti** CD-ar og **hundre** filmar.Mengdeord som **mange** og **få** kan også fortelje om noko som ikkje er talfesta:Det er **mange** innbyggjarar i Japan, men **få** innbyggjarar i Noreg.Ubestemte mengdeord som **mykje** og **lite** bruker vi saman med mengder og uteljelege substantiv:Nordmenn et for **mykje** søtsaker og for **lite** sunn mat!

Grunntal

0 null	10 ti	20 tjue	30 tretti
1 éin/eitt	11 elleve	21 tjuerein	40 førti
2 to	12 tolv	22 tjueto	50 femti
3 tre	13 tretten	23 tjuetre	60 seksti
4 fire	14 fjorten	24 tjuetrefire	70 sytti
5 fem	15 femten	25 tjuetrefem	80 åtti
6 seks	16 seksten	26 tjueseks	90 nitti
7 sju	17 sytten	27 tjuesju	100 hundre
8 åtte	18 atten	28 tjuetåtte	1000 tusen
9 ni	19 nitten	29 tjueni	1000 000 ein million
			1 000 000 000 ein milliard

Når vi har tiarar og einarar etter hundre, bruker vi konjunksjonen **og** for å skrive eller seie talet:

655 = seks hundre **og** femtifem

905 = ni hundre **og** fem

Hundre og tusen har inga ending i fleirtal:

400 = fire hundre

4000 = fire tusen

Million og milliard får **-ar** i fleirtal:

1 million 4 million**ar**

1 milliard 4 milliard**ar**

13

Skriv tala med bokstavar.

39

45

105

378

1555

7634

28 295

2 000 000

7 000 000 000

Ny og gammal teljemåte

55 = femtifem (ny teljemåte: først tiarar – så einarar)

55 = fem og femti (gammal teljemåte: først einarar – så tiarar)

Merk! Det er framleis mange som bruker den gamle måten å telje på.

14

Skriv med tal kva varene kostar.

Mjølka kostar ti femti. _____

Sjokoladen kostar nitten kroner og nitti øre. _____

Eplet kostar seks femti for kiloen. _____

Kjøtet kostar seks og femti for kiloen. _____

Vaskepulveret kostar trettini førti. _____

CD-en kostar nittitre nitti. _____

Boka kostar tre og nitti nitti. _____

Ei, ein, eit og éi, éin, eitt

Ei, ein og **eit** er ubestemte artiklar som står til eit substantiv i eintal, ubestemt form. **Éi, éin** og **eitt** er grunntal. Dette er det einaste talet som blir bøygd i kjønn.

Merk! Vi skil mellom artiklane og talorda ved å **markere trykket**. Dette gjer vi ved å bruke apostrof og dobbel konsonant.

15

Set inn *ei, ein* eller *eit* eller *éi, éin* eller *eitt*.

Er klokka to? Nei, klokka er berre _____.

Eg har _____ stor flaske brus, _____ liten mjølkesjokolade og _____ eple.

Kor mange flasker brus drakk du? Eg drakk ikkje meir enn _____ flaske.

Kven har ete opp alle sjokoladane? Ikkje eg! Eg har berre ete _____ sjokolade.

Teljelege og uteljelege mengder

Nokre mengdeord bruker vi framfor substantiv som kan teljast, f.eks. ei bok.

Nokre mengdeord bruker vi framfor substantiv som ikkje kan teljast, f.eks. ris:

Teljelege substantiv	Uteljelege substantiv
Eg har mange bøker.	Han et mykje ris.
Eg har nokre bøker.	Han et noko ris.
Eg har nokre få bøker.	Han et litt ris.
Eg har få bøker.	Han et lite ris.
Eg har ikkje nokon bøker.	Han et ikkje noko ris.

16

Set inn *mange* eller *mykje*, *få* eller *lite*.

Det er _____ snø ute, og _____ barn er ute og går på ski.

Det er _____ kaffi igjen, men _____ flasker brus.

Det er sunt å ete _____ fisk. I går var eg på sjøen og fekk _____ fiskar.

Vi fekk så _____ god mat! Carmen og Arne hadde laga _____ gode rettar.

Siste åra har det vore _____ regn, men i haust har det vore _____ regn.

Kjem det _____ eller _____ gjester på festen i kveld?

17

I oppgåva over er det mange uteljelege substantiv. Kan du finne fleire?

Samanlikning

Vi gradbøyer nokre av mengdeorda når vi skal samanlikne.

Positiv	Komparativ	Superlativ
mange	fleire	flest
mykje	meir	mest
få	færre	færrast
lite	mindre	minst

Per fekk **mange** fiskar, Pål fekk **fleire** fiskar enn Per, men Oskeladden fekk **flest**.I fjor snøa det **mykje**, året før snøa det **meir** enn i fjor, men i år har det snøa **mest**.Oskeladden fekk **få** fiskar, Pål fekk **færre** fiskar enn Oskeladden, men Per fekk **færrast**.I fjor regna det **lite**, året før regna det **mindre**, men i år har det regna **minst**.

18

Per har
50 bøker
mykje frukt

Pål har
30 bøker
noko frukt

Oskeladden har
10 bøker
lite frukt

Bruk opplysningane over, og lag setningar med:

mange _____

fleire _____

flest _____

meir _____

mest _____

mindre _____

minst _____

Mengdeuttrykk – ei oppsummering

mange – fleire – flest
dei fleste

Desse formene bruker vi saman med noko **teljeleg**:

I hylla stod det **mange** bøker.

Luisa lånte **fleire** bøker **enn** Leo.

Luisa lånte **flest** (bøker).

Ho lånte **dei fleste** (bøkene).

mykje – meir – mest
det meste
mesteparten

Desse formene bruker vi saman med noko **uteljeleg**:

På benken stod det **mykje** mat.

Leo åt **meir** mat **enn** Luisa.

Leo åt **mest** (mat).

Han åt **det meste** (av maten).

Han åt **mesteparten** (av maten).

19

Set inn rette former av *mange, mykje, få* eller *lite*.

Det kom _____ gjester enn Arne og Carmen hadde rekna med.

Nordmenn drikk _____ kaffi enn det engelskmenn gjer.

Det er _____ studentar frå Ghana enn frå Kenya.

Dei _____ studentane kjem frå Noreg.

Studentane fekk _____ heimearbeid, _____ enn i førre veke.

Luisa gjorde _____ av heimearbeidet kvelden før.

Muhammed røykjer _____ enn Fatima. Ho røykjer ikkje så _____.

Arne og Carmen kjenner _____ flyktningar.

Dei _____ flyktningane kjem frå Iran.

Lite og litt

Desse orda tyder ikkje det same:

Vi har **lite** pengar igjen. Korleis skal vi greie oss?

Det er **lite** mat igjen. Vi må kjøpe meir mat.

Vi har **litt** pengar igjen. Vi greier oss bra likevel.

Det er **litt** mat igjen. Vi må ikkje kjøpe mat likevel.

Merk! **Lite** er oftast eit negativt uttrykk, medan **litt** er oftast eit positivt uttrykk.

20

Set inn *litt* eller *lite*.

Vi har dessverre _____ ris, men vi har _____ kjøt og nokre poteter.

Vi kan ikkje køyre heilt til Oslo. Vi har _____ bensin igjen.

Vil du ha _____ kaffi, eller vil du ha _____ te?

Arne røykjer _____, og han trimmar _____. Han burde ta betre vare på helsa si.

Du et så _____! Har du ikkje matlyst? Et du for _____ fisk?

Carmen og Arne har allereie eit hus, men det er nokså _____. No når familien har vorte _____ større, treng dei _____ meir plass.

All, alt og alle

Desse orda står til substantiv.

All og **alt** bruker vi framfor uteljelege substantiv:

Han drakk opp **all mjølka**.

Ho åt opp **all maten**.

Dei hadde brukt opp **alt vatnet**.

Alle står før substantiv i fleirtal:

Dei ropte på **alle barna**.

Dei ropte på Kari, Leo og Ali.

Når det berre er to substantiv, bruker vi **begge** og ikkje **alle**:

Dei ropte på Kari og Leo – dei ropte på **begge barna**.

21

Set inn *all, alt, alle* eller *begge* saman med rett form av substantivet.

snø Sjø _____ som har kome i natt!

bil _____ er dekte av snøen.

vatn Kvar kjem _____ på golvet frå?

teppe _____ har vorte våte.

mat Kva skal vi gjere med _____ som er igjen?

pølse _____ er visst borte.

elev Vi må snakke med _____.

elev Det er to irakiske elevar på skulen. Vi må snakke med _____ frå Irak.

kake Kven har ete opp _____?

boss Kvar torsdag må vi rydde vekk _____.

flyavgang På grunn av dårleg ver er _____ kansellerte.

Heil, heilt og heile

Før teljelege substantiv må vi bruke **heil** i staden for **all**.

Heil bøyer vi etter kjønn i eintal:

Leo drakk **ei heil flaske** brus.

Eg måtte vente **ein heil time** før eg kom inn til legen.

Det er **eit heilt år** sidan eg såg kona mi sist.

Heil bøyer vi slik i bestemt form:

Heile verda vart skremd den 11. september 2001.

22**Set inn heil, heilt og heile.**

Barna masar _____ tida om å få kjøpe godteri.

_____ byen hadde møtt fram for å sjå kronprinsparet.

Muhammed måtte vente eit _____ år før han fekk svar på søknaden om asyl.

Eg kjem ikkje på skulen i morgon. Eg blir borte _____ dagen.

Luisa planlegg å ta fri eit _____ år for å reise rundt _____ jorda.

Leo åt opp ei _____ kake aleine.

Carmen såg ein _____ flokk med sauer.

23**Set inn all, alt, alle eller heil, heilt, heile.**

Skal du arbeide _____ sommaren? Nei, men eg skal arbeide _____ dagane i juli.

Sjå på _____ snøen ute! Det snør _____ tida. Eg har måka snø ein _____ time, men eg må nok bruke _____ dagen, ja, kanskje eit _____ døgn!

Dei sat oppe _____ natta og diskuterte _____ problema sine.

Leo har ete _____ druene på skåla. Han har også ete opp _____ brødet i brødboksen, han har drukke opp _____ jusen i kjøleskapet og _____ mjølkekartongen. Det er snart _____ tomt i kjøleskapet.

No har eg lese eit _____ kapittel, og eg håper _____ boka er like spennande. Eg har lese _____ denne forfattaren har skrive før. På biblioteket har dei _____ bøkene hans.

Når du er ferdig med _____ denne oppgåva, må du gjere _____ dei andre oppgåvene i kapittelet.

Mengdeord i staden for substantiv

Sjølv om mengdeorda står aleine, viser dei likevel til substantiv, og står i staden for substantiva.

Ord som **menneske** eller **personar** tek vi ofte bort:

Var det **nokon** (person) som ringde på døra?

Det var svært **mange** (menneske) i kyrkja julekvelden.

Det var **få** (menneske) i kyrkja sist søndag.

Alle (studentar) i Noreg har rett på studielån.

Ingen (barn) fekk lov å kome inn.

24

Set inn *alle, ingen, mange, få* eller *nokon*.

Det er skuleplikt for _____ under 16 år i Noreg.

Er det _____ som ikkje har plikt til å gå på skule?

Nei, _____ kan late vere å møte på skulen.

Er det _____ som kan få velje om dei vil vere med på turen?

Nei, det er anten _____ eller _____.

Kjem det _____ eller _____ på festen i kveld?

Vi må finne _____ som kan hjelpe oss!

Kan ikkje _____ det?

Nei, det er _____ her i bygda som kan dette.

I dag var _____ borte frå klassa. Dei var sjuke.

Ein

Mengdeordet **ein** bruker vi i staden for substantiv eller pronomen når vi snakkar om menneske generelt.

Vi tenkjer ikkje på bestemte personar, men vi snakkar om noko som gjeld fleire:

Ein bør alltid kome presis.

Ein må passe seg i trafikken.

I staden for **ein** kan vi bruke f.eks. **du** eller **folk**:

Du bør alltid kome presis.

Folk må passe seg i trafikken.

25**Set inn mengdeordet *ein*.**

Skal _____ alltid kome presist til ein avtale? Ja, _____ må alltid kome presist til avtalar på offentlege kontor og hos lege og tannlege. Men når _____ har ein avtale med vener, må _____ ikkje vere like presis. Om _____ gløymer avtalen hjå legen, kva skjer då? Då må _____ kanskje betale for ein legetime som _____ ikkje har hatt. _____ vil nok ikkje gløyme timen neste gong!

Eigen

Dette er eit forsterkande bestemmarord.

Ordet fortel at noko høyrer til nokon, og ofte kjem **eigen** etter eigedomsordet **sin**:

Vi skal flytte inn i **eige** hus.

Leo ville tene sine **eigne** pengar.

Vi bøyer **eigen** i tal og kjønn:

Han har sin **eigen** bil (hankjønn).

Han har si **eiga** leilegheit (hokjønn).

Han har sitt **eige** hus (inkjekjønn).

Dei har sine **eigne** hus (fleirtal).

26

Set inn rett form av *eigen*.

Arne har sitt _____ firma. Han har _____ kontor, _____ datamaskin og sin _____ firmabil.

Luisa og Leo måtte dele rom før, men no har dei fått _____ rom. Det er godt å ha sitt _____ rom, synest Luisa. Ho kunne tenkje seg å få si _____ leilegheit snart.

Dei første månadene i Noreg leigde familien ei stor leilegheit, men no har dei fått sitt _____ hus.